

INNSPILL TIL MEDIETILSYNET OM NRKs BIDRAG TIL MEDIEMANGFOLDET

Dokumentargruppa i Virke Produsentforeningen har som hovedmål å arbeide for å bedre dokumentarfilmens vilkår og plass i alle mediale plattformer, og her er særlig NRK viktig. NRK har tradisjonelt vært gode på å sende både norskproduserte og utenlandsk-produserte dokumentarfilmer. NRK produserer mye dokumentarfilm internt, og kjøper visningsretter eller co-produserer en del med den eksterne bransjen. Det er imidlertid utviklingstrekk hos NRK som vi mener det er verdt å diskutere.

DREINING I INNHOLDET

Det er allmenn konsensus i tv- og filmbransjen, i media generelt og i det offentlige ordskiftet at dokumentarfilmen er viktig, særlig for en `public service`- kringkaster som NRK.

Dokumentarfilm er en hjørnestein i en allmenkringkasters tilbud, med det definerte ansvar denne har til fremme av demokrati og tilbud til hele bredden av Norges befolkning. Bransjen opplever det ikke helt slik for øyeblikket. Dokumentarfilm bidrar til en balanse i det totale TV-tilbudet, som i økende grad handler om underholdning som presenteres i en lett form, med tungt fokus på publikumsappell. I mange sammenhenger handler publikumsappell om seertall, og seertall igjen om kjente ansikter, kjendiser. Også i dokumentarfilm er det lettere å skaffe interesse for en kjendis, enn en dokumentarfilm med vanlige mennesker. Det kan være mange gode grunner til at kjente mennesker fortjener en dokumentarfilm, men hvis kriteriene for innholdet i dokumentarfilm i økende grad likner på kravene for casting til underholdning og drama, er det grunn til å rope et varsku.

I tillegg taper dokumentarfilmens terreng mot NRKs søken etter størst seeroppslutning, og gjør at andre formater favoriseres. Det er en uttalt satsing på NRK-spillere, som er bra for dokumentaren, men om spilleren først og fremst skal konkurrere med de mer kommersielle plattformene i Norge, vil det være uheldig for NRKs valg av det mer samfunnsnyttige innholdet som dokumentarfilm representerer.

I kommersielle kringkastere har dette lenge vært praksis, og vi ser en tendens til det samme i NRK. Vi mener dette er uheldig, selv om tendensen er svak. NRK må fortsatt være i særstilling når det gjelder kriteriene for hva de vil og skal kringkaste av dokumentarfilm. Relevans, aktualitet, tematikk, variasjon og karakterenes dybde og substans, er trekk ved en dokumentarfilm som mange vil anerkjenne og verdsette, særlig hvis den i tillegg produseres på en profesjonell måte. Det viktige argumentet for at vi må stille strengere krav til NRK enn deres kommersielle konkurrenter, er NRKs snau 6 milliarder statsfinansierte budsjett. NRK har et særskilt ansvar for bredde, og å fremme demokrati og norsk kultur.

De siste årene har NRK økt sitt totale volum med innkjøp av norskprodusert innhold, og selv om økningen har vært størst innen underholdning og drama, har dette også medført flere innkjøpte og co-produserte dokumentarfilmer fra norske produsenter. Økningen i innkjøpt innhold målt mot den totale sendeflaten, er regulert av krav fra Kulturdepartementet/Stortinget. Men det er forhold rundt produksjonen av dokumentarfilm som gjør dokumentarsjangeren mer sårbar enn annen produksjon. Dokumentarfilm er krevende å delfinansiere i det eksterne markedet utenfor NRK. Nyheter og en del faktainnhold produseres internt, mens de øvrige sjangrene har færre utfordringer i forhold til *troverdighet* og *uavhengighet*. De kan hente finansiering fra næringslivet, som eksponeres på ulike måter i programmene. Dokumentarfilmen er helt og totalt avhengig av sin uavhengighet, som i praksis betyr at det bare finnes noen få uavhengige kilder i Norge å

finansiere dokumentarfilm fra, i tillegg til kringkasterne, som NRK. Resten av finansieringen må hentes utenfor Norge, for de prosjektene dette passer for.

FINANSIERING - RETTIGHETER

Mange dokumentarfilmer krever et betydelig større budsjett enn det NRK er villig til å bruke på en enkelt film, og det som i tillegg er mulig å skaffe fra de få andre kildene. Norsk filminstitutt (NFI) er helt avgjørende for at norsk dokumentarfilm hevder seg i verdenstoppen – på anerkjente filmfestivaler og andre plattformer – og bidrar til å finansiere rundt 30-40 produksjoner i året med ca. 75 millioner kroner til utvikling, produksjon og lansering (Kilde: NFIs årsrapport 2020). Men NFIs kulturpolitiske hovedmål er ikke å finansiere filmer som primært, eller utelukkende skal vises på NRK, de har et større ansvar, et bredere mål. De skal i tillegg fremme filmer for kinomarkedet, for andre plattformer og for internasjonal distribusjon. Men mange av de NFI-støttede filmene vises i Norge på NRK, enten som den primære norske plattformen, eller sekundære – etter kino, strømming og festivaler.

Det er her en del produsenter og prosjekter finner NRKs krav urimelige; de finansierer en langt mindre prosentvis andel av dokumentarfilmene, enn de f.eks. gjør med norskprodusert drama og underholdning laget av det eksterne markedet. Men samtidig ønsker NRK langt på vei de samme visningsrettighetene for en co-produsert dokumentarfilm, som for en co-produsert drama- eller underholdningsserie.

Produsenten skal ha frihet til å håndtere rettighetene til sin film, dette er et krav som også følger alle tilskudd fra NFI. NRKs krav til eksklusivitet blir dermed blir uforholdsmessig store når NRKs andel av finansiering gjerne ligger mellom 10-20% av finansieringen, mens NFIs andel ligger mer i området 40-50%.

En NFI-støttet dokumentarfilm som produseres for kino har som mål - og krav - at den skal vises på kino, før den slippes på TV eller andre plattformer. En kinodokumentar i Norge selger 5000 – 25 000 billetter på kino, noen få filmer har blitt sett av 50 000, eller sjeldnere mer i kinosalen. Kinobesøket er viktig for filmskaperne, både på grunn av økonomi, men også for å møte publikum i kinosalen der filmen kan vises på stort lerretet og kommunisere kunstnerisk med publikum. Filmens møte med publikum på kino er i seg selv en stor opplevd kulturell verdi. Et moderat billettsalg på kino ødelegger neppe for visning på NRK ved et senere tidspunkt, snarere tvert imot skaper dette økt interesse og fungerer som en `buzz` for filmen. Statistikk viser at dokumentarer som vises på NRKs plattformer har gjennomgående gode seertall, uavhengig om filmen har vært vist på kino, festivaler eller vært strømmet i en begrenset periode først.

Utfordringen mange produsenter møter når de forhandler med NRK om en co-produksjon eller visningsrett om en for filmen betydningsfull del av finansieringen, er nettopp kravet fra NRK om et tidlig, og eksklusivt visningsvindu på NRK der deres krav ofte utelukker all annen offentlig visning i Norge etter dette. Filmene blir ofte låst til å kun eksponeres på NRKs plattformer, og da særlig NRKTV, som er en online-plattform. Når en dokumentarfilm blir liggende der i flere år, betyr det at andre visningsmuligheter for filmen i Norge er vanskelig, for ikke å si umulig. Vi mener er oppmykning av dette vil styrke den eksterne dokumentarbransjen, uten at NRKs rolle som distributør av norsk-produserte dokumentarfilmer blir svekket. Tvert imot, vil flere produksjoner trolig havne i NRK sine

plattformer når produsentene ser at det blir en mer fornuftig kobling mellom økonomi og de ulike visningsrettighetene for den enkelte filmen.

NRKs SENTRALE ROLLE

Vi som produserer dokumentarfilm i den uavhengige eksterne bransjen mener NRK bør se på denne fordelingen, internt og i samarbeid med bransjen. Det er relevant å se på sammenhengen mellom NRKs andel av bidrag til dokumentarfilmproduksjoner, og kravene til visningsrettigheter som NRK ber om. Dette kan løse mye og styrke et viktig samarbeid mellom NRK og eksterne dokumentarfilmprodusenter, som faglig sett er konstruktivt på mange måter.

NRK har en særstilling som kringkaster og for mange dokumentarfilmer er det her mange av dem møter sitt største publikum i Norge. Og det er i NRKs plattformer mange filmer i møte med publikum blir utgangspunktet for debatter, faglige diskusjoner og samfunnsendring. NRK er viktig for dokumentarfilmen, og mange eksternt produserte dokumentarfilmer er også viktige for NRK. Derfor er det avgjørende at NRK fortsetter å løfte opp den uavhengige dokumentarfilmen og prioriterer den på lik linje med mye annet innhold. Slik kan det bidra til at dokumentarfilmen har levedyktige kår i den eksterne, uavhengige bransjen.

Oslo, 24. mars 2021

Dokumentargruppa, Virke Produsentforeningen